ק. צעטניק / תל־אביב

א מענטש ליגט אויפן ציגל־אויוון

א

„בלאָק־שפּערע".

דאָס טויער פון דינסט־בלאָק רייסט זיך אויף. דער „לויפער" פון לאַגער־עלטעסטער שפּרינגט אַרויס. ער לויפט איבער ראָוון, איבער שטרויכלונגען. העפטלינגס ציען־איין ברוסטן־ביינער, אָפּשפּרינגענדיק פון וועג. מוזלמענער פאַלן פון זיינע פיס־בריקעס ווי שפּריצנדיקע בלאָטע פון לויפנדיקע פיס איבער קאַלוזשעס. ער לויפט צום מיטן פון לאַגער־שאָסיי, דאָרט וווּ עס העגנט, ווי אין אַ קלעצער־ראָם, דער גרויסער רונדער גאָנג־טעלער. ער כאַפּט דאָס שטיק אייזן אין האַנט. דער גאָנג שוידערט־אויף, ווילד און אַלאַרמירנדיק:

בלאָק־שפּערע! בלאָק־שפּערע!!

די אַריינגענג צו די בלאָקן ווערן פאַרשטאָפּט פון די זיך אַריינדריקנדיקע גופים. יעדער ווייס אַז אַט־אַט קאָן אַרויסקומען פון בלאָק נומער 1 דער לאַגער־עלטעסטער לודוויג טין; און יעדער ווייס וואָס עס קאָן מיט אים פּאַסירן אויב טינס אויג וועט דערכאַפּן זיין רוקן אויסער דעם בלאָק.

אַ מהומה. אַ געלויף. פון אַלע לאַגערוועגן, פון אַלע לאַגערפּלעצער: בלאָק־שפּערע! בלאָק־שפּערע!! אינעווייניק.

די טויערן פון בלאָק זענען אָפּגעשלאָסן. פון איין עק — דאָס טויער צום הויפּטוועג פון לאַגער, פון צווייטן עק — דאָס טויער צום הינטערוועג פון לאַגער.

דריי שטאָקיקע ברעטער־נאַרעס. זאַלבע צען אויף יעדער נאַרע. פינף־הונדערט — לענגאויס איין וואַנט, פינף־הונדערט — לענגאויס דער צווייטער וואַנט. זאַלבע צען. ווי אָנגעוואָרפענע אויף די האָלץ־פאַכן אין גרינצייג קראָם.

טויזנט מענער ליגן אין בלאָק און שווייגן. אין מיטן, פון אָנהייב בלאָק ביזן סוף בלאָק, ציט זיך אַ געבוי פון ציגל, אַכציק סענטימעטער הויך. פופציק סענטימעטער — ברייט. אינעווייניק — הויל. מען רופט עס — אויוון. דער אויוון ווערט קיינמאָל נישט געהייצט. אָבער יעדער ווייס צו וואָס אַט דער אויוון ווערט גענוצט אינעם בלאָק.

טויזנט מענער. זיי ליגן אויף די נאַרעס. מען זעט זיי נישט אַרויס. אין בלאָק איז שטיל. ליידיק. ווי עס וואָלט דאָ קיין לעבעדיק באַשעפעניש נישט געווען.

טויזנט מענער. בלויז די שטובן־דינסט דרייען זיך אויפן רוקן פון לאַנגן אויוון. הין און צוריק. הין און צוריק. יעדער אויף זיין אָנגעצייכנטן שטיק פּלאַץ. יעדער מיט זיין שטעקן אין האַנט.

אין בלאָק־שטיבל, לעבן הויפּט־טויער, געפינט זיך דער בלאָק־עלטעסטער. מען פילט עס אין דער לופט. בלאָק־שפּערע.

מען ווייסט קיין מאָל נישט די סיבה פאַרוואָס אין מיטן העלן טאָג, בשעת אַלץ פירט זיך כשורה, בשעת די העפטלינגס זענען צעשפּרייט איבערן לאַגער און זאַמלען צונויף זייערע לעצטע מינוטן — קלאַפּט מען פּלוצלונג „גאָנג!" „גאָנג!"... און אַזוי ווי דו ווייסט קיינמאָל נישט ווען און פאַרוואָס עס הייבט זיך אָן די בלאָק־שפּערע, אַזוי ווייסטו קיינמאָל נישט ווען און פאַרוואָס זי וועט זיך ענדיקן.

אין דרויסן איז דער לאַגער אָפּגערייניקט. שטיל. גרינע, לענגלעכע בלאָקן. בלינדע, אָן פענצטער, מיט שיפּע פּאַפּ־דעכער, שטייען אויסגעשטעלט אין אַ גלייכער שורה, אָפּגערוקט פינקטלעך, איינער פון צווייטן — און שווייגן. דער טאָג שפּאַנט איבערן לידיקן לאַגער־וועג; איבער די אַפּעל־פּלעצער צווישן איין בלאָק און צווייטן; איבער דעם שמאָלן הינטערוועג — און שווייגט. אוישוויץ האַלט איין דעם אָטעם. בלאָק־שפּערע.

אומעטום — זויבער. דאָ, אויף אָט דעם פּלאַנעט, געפינסטו נישט קיין שטיקל פּאַפּיר אויף דער ערד. דאָ זעסטו איבער־הויפּט נישט קיין שטיקל פּאַפּיר. דו געדענקסט אַפילו נישט אַז אַזעלכעס האָט אַמאָל עקזיסטירט. און וואָלט דער ווינט פון ערגעץ־ווו דאָ אַהערפאַרטראָגן אַ שטיקל פּאַפּיר, וואָלט דאָס באַלד פון צענער־טויזנטער הונגעריקע מיילער געוואָרן איינגע־שלונגען אנשטאָט ברויט. אַלץ וואָס קאָן נאָר אַדורך דורך אַ מענטשלעכן ושט — ווערט דאָ איינגעשלונגען. דאָ איז שוין אַלץ געוואָרן איינגעשלונגען. דאָ איז בלויז געבליבן: טרוקענער זאַמד, און דאָס האָלץ פון די בלאָקן. דאָ איז געבליבן: אַרום דיר, און אוישוויצער הימל — איבער דיר.

עלעקטריש־געלאָדענע שטעכלדראָט — אַרום דיר, און אוישוויצער הימל — איבער דיר.

נישט איין מאָל זעסטו אַ העפטלינג פאַלט־צו, פּלוצלונג, צום זייטן־ברעט פון זיין נאַרע, בייסט אַריין אין האָלץ די ציין — ציין, לאַנגע, אימהדיקע, אַרויסשטאַרטשנדיקע גלייך פון קין־ביין, אָן אַ שפּור פון יאַסלע־פלייש — ביז זיי ברעכן זיך אָפּ, פאַלן אַראָפּ ווי לאַנגע אויסגעטריקנטע טייטל־קערנער אויף דער ערד, און ער בייסט נאָך אַלץ דאָס האָלץ מיט די נאַקעטע יאַסלע־ביינער.

נישט איין מאָל הערסטו אַן אויסגעשריי אין מיטן דער נאַכט: ביי איינעם איז אַ שטיק פון אויסגעדאַרטן פוס געוואָרן אָפּגעביסן.

זויבער. אין אוישוויץ איז זויבער. דער איינציקער שמוץ איז דאָ — דיין לעבן. בשעת בלאָק־שפּערע, ווען אַלע געפינען זיך אין די בלאָקן, איז ריין איבערן לאַגער.

שטיל. צען אויף יעדער נאַרע. ליגן און קוקן צו די ברעטער פון דער נאַרע וואָס איבער זיי: נאַקעטע ברעטער. נישט געהיבלעוועטע. פופציק סענטימעטער העכער איבער די אויגן.

ק. צעטניק / תל־אביב

א מענטש ליגט אויפן ציגל־אויוון

א

„בלאָק־שפּערע".

דאָס טויער פון דינסט־בלאָק רייסט זיך אויף. דער „לויפער" פון לאַגער־עלטעסטער שפּרינגט אַרויס. ער לויפט איבער ראָזון, איבער שטרויכלונגען. העפּטלינגס ציינער־איין ברוסטן־ביינער, אָפּשפּרינגענדיק פון וועג. מוזלמענער פאַלן פון זיינע פּיס־בריקעס ווי שפּריצנדיקע בלאָטע פון לויפנדיקע פּיס איבער קאַלוזשעס. ער לויפט צום מיטן פון לאַגער־שאָסיי, דאָרט ווו עס הענגט, ווי אין אַ קלעצער־ראַם, דער גרויסער רונדער גאָנג־טעלער. ער כאַפּט דאָס שטיק אייזן אין האַנט. דער גאָנג שוידערט־אויף, ווילד און אַלאַרמירנדיק:

בלאָק־שפּערע! בלאָק־שפּערע!!

די אַריינגענג צו די בלאָקן ווערן פאַרשטאָפּט פון די זיך אַריינדריקנדיקע גופים. יעדער ווייס אַז אַט־אַט קאָן אַרויסקומען פון בלאָק נומער 1 דער לאַגער־עלטעסטער לודוויג טין; און יעדער ווייס וואָס עס קאָן מיט אים פּאַסירן אויב טינס אויג וועט דערכאַפּן זיין רוקן אויסער דעם בלאָק.

אַ מהומה. אַ געלויף. פון אַלע לאַגערוועגן, פון אַלע לאַגערפּלעצער: בלאָק־שפּערע! בלאָק־שפּערע!! אינעוויייניק.

די טויערן פון בלאָק זענען אָפּגעשלאָסן. פון איין עק — דאָס טויער צום הויפּטוועג פון לאַגער, פון צווייטן עק — דאָס טויער צום הינטערוועג פון לאַגער.

דריי שטאָקיקע ברעטער־נאַרעס. זאַלבע צען אויף יעדער נאַרע. פינף־הונדערט — לענגאויס איין וואַנט, פינף־הונדערט — לענגאויס דער צווייטער וואַנט. זאַלבע צען. ווי אַנגעוואָרפענע אויף די האָלץ־פּאַכן אין גרינצייג קראָם.

טויזנט מענער ליגן אין בלאָק און שווייגן. אין מיטן, פון אָנהייב בלאָק ביזן סוף בלאָק, ציט זיך אַ געבוי פון ציגל, אַכציק סענטימעטער הויך. פופציק סענטימעטער — ברייט. אינעוויייניק — הויל. מען רופט עס — אויוון. דער אויוון ווערט קיינמאָל נישט געהייצט. אָבער יעדער ווייס צו וואָס אָט דער אויוון ווערט גענוצט אינעם בלאָק.

טויזנט מענער. זיי ליגן אויף די נאַרעס. מען זעט זיי נישט אַרויס. אין בלאָק איז שטיל. ליידיק. ווי עס וואָלט דאָ קיין לעבעדיק באַשעפעניש נישט געווען.

טויזנט מענער. בלויז די שטובן־דינסט דרייען זיך אויפן רוקן פון לאַנגן אויוון. הין און צוריק. הין און צוריק. יעדער אויף זיין אָנגעצייכנטן שטיק פּלאַץ. יעדער מיט זיין שטעקן אין האַנט.

אין בלאָק־שטיבל, לעבן הויפּט־טויער, געפינט זיך דער בלאָק־עלטעסטער. מען פילט עס אין דער לופט.

קיינמאָל נישט [illegible] צו האָט אָט דער אויוון ווערט גענוצט אינעם בלאָק.

טויזנט מענער. זיי ליגן אויף די נאַרעס. מען זעט זיי נישט אַרויס. אין בלאָק איז שטיל. ליידיק. ווי עס וואָלט דאָ קיין לעבעדיק באַשעפעניש נישט געווען.

טויזנט מענער. בלויז די שטובן־דינסט דרייען זיך אויפן רוקן פון לאַנגן אויוון. הין און צוריק. הין און צוריק. יעדער אויף זיין אָנגעצייכנטן שטיק פלאַץ. יעדער מיט זיין שטעקן אין האַנט.

אין בלאָק־שטיבל, לעבן הויפּט־טויער, געפינט זיך דער בלאָק־עלטעסטער. מען פילט עס אין דער לופט. בלאָק־שפּערע.

מען ווייסט קיין מאָל נישט די סיבה פאַרוואָס אין מיטן העלן טאָג, בשעת אַלץ פירט זיך כשורה, בשעת די העפטלינגס זענען צעשפּרייט איבערן לאַגער און זאַמלען צונויף זייערע לעצטע מינוטן — קלאַפּט מען פלוצלונג „גאָנג!" „גאָנג!"... און אַזוי ווי דו ווייסט קיינמאָל נישט ווען און פאַרוואָס עס הייבט זיך אָן די בלאָק־שפּערע, אַזוי ווייסטו קיינמאָל נישט ווען און פאַרוואָס זי ווערט זיך ענדיקן.

אין דרויסן איז דער לאַגער אָפּגעריייניקט. שטיל. גרינע, לענגלעכע בלאָקן. בלינדע, אָן פענצטער, מיט שיפּע פּאַפּע־דעכער, שטייען אויסגעשטעלט אין אַ גלייכער שורה, אָפּגערוקט פינקטלעך, איינער פון צווייטן — און שווייגן. דער טאָג שפּאַנט איבערן ליידיקן לאַגער־וועג; איבער די אַפּעל־פּלעצער צווישן איין בלאָק און צווייטן; איבער דעם שמאָלן הינ־טערוועג — און שוויגט. אוישוויץ האַלט איין דעם אָטעם. בלאָק־שפּערע.

אומעטום — זויבער. דאָ, אויף אָט דעם פּלאַנעט, געפינסטו נישט קיין שטיקל פּאַפּיר אויף דער ערד. דאָ זעסטו איבער־הויפּט נישט קיין שטיקל פּאַפּיר. דו געדענקסט אַפילו נישט אַז אַזעלכעס האָט אַמאָל עקזיסטירט. און וואָלט דער ווינט פון ערגעץ־ווו דאָ אַהערפאַרטראָגן אַ שטיקל פּאַפּיר, וואָלט דאָס באַלד פון צענער־טויזנטער הונגעריקע מיילער געוואָרן איינגע־שלונגען אנשטאָט ברויט. אַלץ וואָס קאָן נאָר אַדורך דורך אַ מענטשלעכן ושט — ווערט דאָ איינגעשלונגען. דאָ איז שוין אַלץ געוואָרן איינגעשלונגען. דאָ איז בלויז געבליבן: טרוקענער זאַמד, און דאָס האַלץ פון די בלאָקן. דאָ איז געבליבן: עלעקטריש־געלאַדענע שטעכלדראָט — אַרום דיר, און אוישוויצער הימל — איבער דיר.

נישט איין מאָל זעסטו אַ העפטלינג פאַלט־צו, פלוצלונג, צום זייטן־ברעט פון זיין נאַרע, בייסט אַריין אין האָלץ די ציין — ציין, לאַנגע, אימהדיקע, אַרויסשטאַרטשנדיקע גלייך פון קין־ביין, אָן אַ שפּור פון יאַסלע־פלייש — ביז זיי ברעכן זיך אָפּ, פאַלן אַראָפּ ווי לאַנגע אויסגעטריקנטע טייטל־קערנער אויף דער ערד, און ער בייסט נאָך אַלץ דאָס האָלץ מיט די נאַקעטע יאַסלע־ביינער.

נישט איין מאָל הערסטו אָן אויסגעשריי אין מיטן דער נאַכט: ביי איינעם איז אַ שטיק פון אויסגעדאַרטן פוס געוואָרן אָפּגעביסן.

זויבער. אין אוישוויץ איז זויבער. דער איינציקער שמוץ איז דאָ — דיין לעבן. בשעת בלאָק־שפּערע, ווען אַלע געפינען זיך אין די בלאָקן, איז ריין איבערן לאַגער.

שטיל. צען אויף יעדער נאַרע. ליגן און קוקן צו די ברעטער פון דער נאַרע וואָס איבער זיי: נאַקעטע ברעטער. נישט געהיבלעוועטע. פּופּציק סענטימעטער העכער איבער די אויגן.

צען קעפּ. גאַרנישט בינדט זיי איינעם מיט דעם אַנדערן. ווי עס בינדט נישט די ברעטער איבער דיינע אויגן. אויך דיך האָט מען דאָ צעזאַמענגענעגלט מיט דיינע שכנים.

צען פּאָר אויגן קוקן, יעדער צום ברעט איבער זיינע אויגן. און פון דאָרט שפּיגלט צו אים צוריק דער רעפלעקס פון אַ לעבן וואָס איז געווען אַמאָל, אַמאָל, ערגעץ אויף אַ צווייטן פּלאַנעט. אפשר מיט טויזנטער יאָרן צוריק; ערגעץ אויף אַ וועלט וואָס דאכט זיך אַז דו ביסט דאָרט געווען אַ חלק פון אים; אַ וועלט — אַ זוניקע, אַן אָפענע, אַ גרין־זאַפטיקע; צעשטראַלט ווי אַ ווייס־געדעקטער משפחה־טיש.

צען קעפּ. ווי אָפּיום־זויגער אין זייער נאַרע. אַלע צוזאַמען, און דאָך יעדער באַזונדער. אַזוי אויף יעדער נאַרע פון בלאָק; אַזוי אין יעדן בלאָק פון לאַגער; אַזוי אין יעדן לאַגער אין אוישוויץ.

בלאָק־שפּערע.

דו ווייסט קיינמאָל נישט די סיבה: פאַרוואָס קלאַפּט פּלוצלונג דער גאַנג — „בלאָק־שפּערע״? אפשר איז יעצט אַ באַזוך פון אינטערנאַציאָנאַלן רויטנקרייץ, און ווי תמיד ווייזט מען זיי דעם רעפּרעזענטאַנץ־לאַגער, דאָרט ווו עס געפינען זיך די אַרבעטער־וואַרשטאַטן; ווו עס געפינען זיך פענצטער און טירן אין די בלאָקן; ווו מען טראָגט שיך אויף די פיס און געשטרייפטע מיצעלעך אויף די קעפּ; פאַרבייפאַרנדיק אין אויטאָ לעבן די אָפּגעליידיקטע לאַגערן ווייזט מען אויף זיי און מיט די פינגער: אָט זענען די רעזערוו־לאַגערן! אָט די שטילע בלאָקן, דאָרט, שטייען גרייט אויף יעדן פאַל טאָמער וועלן זיי זיין נויטיק. ס׳איז ריין. ס׳איז זויבער. ס׳איז שטיל — אַן אידיליע.

און אפשר פירט מען יעצט פאַרביי אַ טראַנספּאָרט מלחמה־געפאַנגענע צו די „באַדע־אַנשטאַלטן״ און מען דאַרף פאַרהיטן אַז עס זאָל חלילה נישט עמיצער אַ שריי טון: „מען פירט אייך צו דער גאַז־קאַמער!״

צען קעפּ. אויפן רוקן פון ציגל־אויוון דרייט זיך דער שטובן־דינסט אַרויף און אַראָפּ. פונדאַנען, פון דער אונטערשטער ברעטער־שיכט זעסטו בלויז זיינע פיס. פּלוצלונג: דער קאָפּ פון איינעם אויף דיין נאַרע הויבט זיך אויף. איין פוס וואַרפט זיך ביי אים אַריבער אויף דעם צווייטן פוס. די צוויי פיס־ביינער פאַרשליסן זיך פעסט אין אַ ציטערדיקן קאַנוולסיון קראַמף. די פויסט פון איין האַנט, אַ געביילטע, דריקט מיטן גאַנצן כוח אויפן שפּאַלט ווו עס וואַקסן אַרויס די צוויי פיס ביים מענטש.

ניין קעפּ כאַפּן זיך אויף, און קוקן: זיי האָבן עס דערפילט. זיי ווייסן וואָס דאָס איז. זיי האָבן אים געפּאַקט. ער איז געווען דער ערשטער! ניין פּאָר אויגן זענען יעצט געווענדעט אַקעגן איין פּאָר אויגן. אַקעגן איין פּנים. ניין פּאָר אויגן שפּירן יעצט נאָך נאָך דעם מינדסטן צוק פון אָט דעם פּנים; נאָך דעם מינדסטן שינוי אין דעם גלאַנץ פון אָט די פּאָר אויפגעריסענע אויגן.

איין פּאָר אויגן אַקעגן ניין פּאָר אויגן. זיין פּנים קרימט זיך אויס אין יסורימדיקע העוויות. דאָס מויל עפנט זיך. זיין אָטעם איז געהאַקט. שווערע לופט־קנוילן לויפן דורך דעם אָפּן־שטייענדיקן מויל: אַריין און אַרויס! אַריין און אַרויס! זיינע אויגן רייסן זיך אויף, מער און מער. ער קוקט צו די ניין קעפּ ווי ער וואָלט יעצט געשטאַנען מיט זיי אין אַ פאַרבי־טערטן קאַמף. אַ קאַמף אויף לעבן און טויט. סיי ער קעמפט מיט זיי און סיי זיינע אויגן בעטן רחמים ביי זיי. ער ווייסט: נישטאָ קיין רחמים אין דעם קאַמף. קעמפט ער אכזריותדיק. איינער אַקעגן ניין. דער אויבערטייל פון זיין קערפּער שאָקלט זיך, ריטמיש־ווילד, שטאַרקער, שנעלער, די פאַרלייגטע פיס דרוקן קאַנוולסיווער איינער אויפן צווייטן. די פויסט דריקט פעסטער אויף דעם שפּאַלט, און די צווייטע האַנט דריקט אויף דער פויסט כדי איר צוצוגעבן קראַפט. זיינע אויגן, איינגעשטאָכענע אין ניין פּנימער — און ער שאָקלט זיך. קוקט צו זיי — און שאָקלט זיך. זיין פאַרקוועטשטע פויסט דריקט. דריקט. ער ווייסט: אויב זאָל ער בלויז איין טראָפּן פון דאָרט אַרויסלאָזן, וועט באַלד אַלץ אַ פלייץ טון ווי פון אַן אויפגעריסענע טאַמע. ער וועט עס נישט קאָנען מער צוריקהאַלטן. ער ווייסט דאָס. די ניין פּאָר אויגן אַקעגן אים ווייסן דאָס אויך. זיי וואַרטן דערויף. אין דער רגע ווי דאָס וועט פּאַסירן, וועלן זיי באַלד אַ רוף טון צום שטובן־דינסט: נישט זיי! נישט זיי! דאָס האָט ער געמשתינט אין בלאָק. ער! ער!

ער ווייסט דאָס. ער ווייסט וואָס עס דערוואַרט אים דערפאַר. יעדער ווייסט וואָס עס דערוואַרט אַ העפטלינג פאַר שטאָנען אין בלאָק. וואָס זאָל ער טוען?

ניין פּאָר אויגן איינגעשטאָכענע אין איין פּאָר אויגן. איין פּאָר אויגן, יסורים־אויפגעריסענע, אַקעגן ניין פּאָר אויגן. קיינער רעדט נישט אַרויס קיין וואָרט. אַ קאַמף אויף לעבן און טויט. דער אָטעם פאַרכאַפּט. די ציינער פאַרהאַקט און פאַר־ביסן. בלויז אין מויל שטייט אויפגעריסן, אָטעמט קנוילן לופט: אַריין־אַרויס, אַריין־אַרויס.

וואָס זאָל ער טוען?

אַ פייער אין אים. פלאַמען לויפן אַרויף צום מוח, ברענען דעם באַלקן פון זיין קאָפּ־שאַרבן, ווילן אַרויס, און קאָנען נישט.

אַ פייער אין אים. פלאַמען לויפן אַראָפּ ביז פינגער פון פיס, פאַרברענען זיין בויך־אונטערטייל, ווילן אַרויס, נאָר זיין פויסט דריקט דאָרט מיטן גאַנצן כוח. זיין מויל שטייט אָפן. ער שעפּט לופט ווי אַ וואַסער־פּאָמפּע לעבן אַ שריפה, ער וויל לעשן דאָס פייער.

וואָס זאָל ער טוען? אויף זיין לייב איז בלויז די דינע בלוזע און די דינע הויזן. מער נישט. קיינער טראָגט נישט מער. וואָלט ער געטראָגן אַ דיקן מלבוש וואָלט ער אים יעצט געקאָנט אַראָפּכאַפּן פון זיך, צוזאַמענוויקלען אין אַ קנויל, און דאָרט אַריינשטאָנען.

וואָס זאָל ער טוען?

ניין פּאָר אויגן. זיי אָבסערווירן יעדן קראַמף אויף זיין פּנים יעדן אויפגעשאַרצטן קנייטש אויף זיין שטערן; יעדן קאַנוולסיון ציטער פון זיינע פיס. זייערע בליקן פרעגן; שוין? שוין? שוין? אָדער צי וועט ער אויסהאַלטן ביז עס וועט זיך

צען קעפּ. גאָרנישט בינדט זיי איינעם מיט דעם אַנדערן. ווי עס בינדט נישט די ברעטער איבער דיינע אויגן. אויך דיך האָט מען דאָ צעזאַמענגענעגלט מיט דיינע שכנים.

צען פּאָר אויגן קוקן, יעדער צום ברעט איבער זיינע אויגן. און פון דאָרט שפּיגלט צו אים צוריק דער רעפלעקס פון אַ לעבן וואָס איז געווען אַמאָל, אַמאָל, ערגעץ אויף אַ צווייטן פּלאַנעט. אפשר מיט טויזנטער יאָרן צוריק; ערגעץ אויף אַ וועלט וואָס דאכט זיך אַז דו ביסט דאָרט געווען אַ חלק פון איר; אַ וועלט — אַ זוניקע, אַן אָפענע, אַ גרין־זאַפטיקע; צעשטראַלט ווי אַ ווייס־געדעקטער משפחה־טיש.

צען קעפּ. ווי אָפּיום־זויגער אין זייער נאַרע. אַלע צוזאַמען, און דאָך יעדער באַזונדער. אַזוי אויף יעדער נאַרע פון בלאָק; אַזוי אין יעדן בלאָק פון לאַגער; אַזוי אין יעדן לאַגער אין אוישוויץ.

בלאָק־שפּערע.

דו ווייסט קיינמאָל נישט די סיבה: פאַרוואָס קלאַפּט פּלוצלונג דער גאָנג — „בלאָק־שפּערע״? אפשר איז יעצט אַ באַזוך פון אינטערנאַציאָנאַלן רויטנקרייץ, און ווי תמיד ווייזט מען זיי דעם רעפּרעזענטאַנץ־לאַגער, דאָרט וווּ עס געפינען זיך די אַרבעטער־וואַרשטאַטן; וווּ עס געפינען זיך פענצטער און טירן אין די בלאָקן; וווּ מען טראָגט שיך אויף די פיס און געשטרייפטע מיצעלעך אויף די קעפּ; פאַרבייפאָרנדיק אין אויטאָ לעבן די אָפּגעליידיקטע לאַגערן ווייזט מען אויף זיי אַן מיט די פינגער: אָט זענען די רעזערוו־לאַגערן! אָט די שטילע בלאָקן, דאָרט, שטייען גרייט אויף יעדן פאַל טאָמער וועלן זיי זיין נויטיק. ס'איז ריין. ס'איז זויבער. ס'איז שטיל — אַן אידיליע.

און אפשר פירט מען יעצט פאַרביי אַ טראַנספּאָרט מלחמה־געפאַנגענע צו די „באַדע־אַנשטאַלטן״ און מען דאַרף פאַרהיטן אַז עס זאָל חלילה נישט עמיצער אַ שריי טון: „מען פירט אייך צו דער גאַז־קאַמער!״

צען קעפּ. אויפן רוקן פון ציגל־אויוון דרייט זיך דער שטובן־דינסט אַרויף און אַראָפּ. פונדאַנען, פון דער אונטערשטער ברעטער־שיכט זעסטו בלויז זיינע פיס. פּלוצלונג: דער קאָפּ פון איינעם אויף דיין נאַרע הויבט זיך אויף. איין פוס וואַרפט זיך ביי אים אַריבער אויף דעם צווייטן פוס. די צוויי פיס־ביינער פאַרשליסן זיך פעסט אין אַ ציטערדיקן קאַנוול־סיוון קראַמף. די פויסט פון איין האַנט, אַ געביילטע, דריקטמיטן גאַנצן כוח אויפן שפּאַלט וווּ עס וואַקסן אַרויס די צוויי פיס ביים מענטש.

ניין קעפּ כאַפּן זיך אויף, און קוקן: זיי האָבן עס דערפילט. זיי ווייסן וואָס דאָס איז. זיי האָבן אים געפּאַקט. ער איז געווען דער ערשטער! ניין פּאָר אויגן זענען יעצט געווענדעט אַקייגן איין פּאָר אויגן. אַקייגן איין פּנים. ניין פּאָר אויגן שפּירן יעצט נאָך נאָך דעם מינדסטן צוק פון אָט דעם פּנים; נאָך דעם מינדסטן שינוי אין דעם גלאַנץ פון אָט די פּאָר אויפגעריסענע אויגן.

איין פּאָר אויגן אַקייגן ניין פּאָר אויגן. זיין פּנים קרימט זיך אויס אין יסורימדיקע העוויות. דאָס מויל עפנט זיך. זיין אָטעם איז געהאַקט. שווערע לופט־קנוילן לויפן דורך דעם אָפן־שטייענדיקן מויל: אַריין און אַרויס! אַריין און אַרויס! זיינע אויגן רייסן זיך אויף, מער און מער. ער קוקט צו די ניין קעפּ ווי ער וואָלט יעצט געשטאַנען מיט זיי אין אַ פאַרבי־

פֿיס ביים מענטש.

נײַן קעפּ כאַפּן זיך אויף, און קוקן: זיי האָבן עס דערפֿילט. זיי ווייסן וואָס דאָס איז. זיי האָבן אים געפּאַקט. ער איז געווען דער ערשטער! נײַן פּאָר אויגן זענען יעצט געווענדעט אַקעגן איין פּאָר אויגן. אַקעגן איין פּנים. נײַן פּאָר אויגן שפּירן יעצט נאָך נאָך דעם מינדסטן צוק פֿון אָט דעם פּנים; נאָך דעם מינדסטן שינוי אין דעם גלאַנץ פֿון אָט די פּאָר אויפֿגעריסענע אויגן.

איין פּאָר אויגן אַקעגן נײַן פּאָר אויגן. זײַן פּנים קרימט זיך אויס אין יסורימדיקע העוויות. דאָס מויל עפֿנט זיך. זײַן אָטעם איז געהאַקט. שווערע לופֿט־קנוילן לויפֿן דורך דעם אָפֿן־שטייענדיקן מויל: אַרײַן און אַרויס! אַרײַן און אַרויס! זײַנע אויגן רײַסן זיך אויף, מער און מער. ער קוקט צו די נײַן קעפּ ווי ער וואָלט יעצט געשטאַנען מיט זיי אין אַ פֿאַרבי־טערטן קאַמף. אַ קאַמף אויף לעבן און טויט. סײַ ער קעמפֿט מיט זיי און סײַ זײַנע אויגן בעטן רחמים בײַ זיי. ער ווייסט: נישטאָ קיין רחמים אין דעם קאַמף. קעמפֿט ער אכזריותדיק. איינער אַקעגן נײַן. דער אויבערטייל פֿון זײַן קערפּער שאָקלט זיך, ריטמיש־ווילד, שטאַרקער, שנעלער, די פֿאַרלייגטע פֿיס דרוקן קאָנוווּלסיווער איינער אויפֿן צווייטן. די פֿויסט דריקט פֿעסטער אויף דעם שפּאַלט, און די צווייטע האַנט דריקט אויף דער פֿויסט כּדי איר צוצוגעבן קראַפֿט. זײַנע אויגן, אײַנגעשטאָכענע אין נײַן פּנימער — און ער שאָקלט זיך. קוקט צו זיי — און שאָקלט זיך. זײַן פֿאַרקוועטשטע פֿויסט דריקט. דריקט. ער ווייסט: אויב זאָל ער בלויז איין טראָפּן פֿון דאָרט אַרויסלאָזן, וועט באַלד אַלץ אַ פֿלייץ טאָן ווי פֿון אַן אויפֿגעריסענע טאַמע. ער וועט עס נישט קאָנען מער צוריקהאַלטן. ער ווייסט דאָס. די נײַן פּאָר אויגן אַקעגן אים ווייסן דאָס אויך. זיי וואַרטן דערויף. אין דער רגע ווי דאָס וועט פּאַסירן, וועלן זיי באַלד אַ רוף טאָן צום שטובן־דינסט: נישט זיי! נישט זיי! דאָס האָט ער געמשתינט אין בלאָק. ער! ער!

ער ווייסט דאָס. ער ווייסט וואָס עס דערוואַרט אים דערפֿאַר. יעדער ווייסט וואָס עס דערוואַרט אַ העפֿטלינג פֿאַר שטאַנען אין בלאָק. וואָס זאָל ער טאָן?

נײַן פּאָר אויגן אײַנגעשטאָכענע אין איין פּאָר אויגן. איין פּאָר אויגן, יסורים־אויפֿגעריסענע, אַקעגן נײַן פּאָר אויגן. קיינער רעדט נישט אַרויס קיין וואָרט. אַ קאַמף אויף לעבן און טויט. דער אָטעם פֿאַרכאַפּט. די ציינער פֿאַרהאַקט און פֿאַרביסן. בלויז אין מויל שטייט אויפֿגעריסן, אָטעמט קנוילן לופֿט: אַרײַן־אַרויס, אַרײַן־אַרויס.

וואָס זאָל ער טאָן?

אַ פֿײַער אין אים. פֿלאַמען לויפֿן אַרויף צום מוח, ברענען דעם באַלקן פֿון זײַן קאָפּ־שאַרבן, ווילן אַרויס, און קאָנען נישט.

אַ פֿײַער אין אים. פֿלאַמען לויפֿן אַראָפּ ביז פֿינגער פֿון פֿיס, פֿאַרברענען זײַן בויך־אונטערטייל, ווילן אַרויס. נאָר זײַן פֿויסט דריקט דאָרט מיטן גאַנצן כּוח. זײַן מויל שטייט אָפֿן. ער שעפּט לופֿט ווי אַ וואַסער־פּאָמפּע לעבן אַ שׂריפֿה. ער וויל לעשן דאָס פֿײַער.

וואָס זאָל ער טאָן? אויף זײַן לײַב איז בלויז די דינע בלוזע און די דינע הויזן. מער נישט. קיינער טראָגט נישט מער. וואָלט ער געטראָגן אַ דיקן מלבוש וואָלט ער אים יעצט געקאָנט אַראָפּכאַפּן פֿון זיך, צוזאַמענוויקלען אין אַ קנויל, און דאָרט אַרײַנשטאָנען.

וואָס זאָל ער טאָן?

נײַן פּאָר אויגן. זיי אָבסערווירן יעדן קראַמף אויף זײַן פּנים, יעדן אויפֿגעשאַרצטן קנייטש אויף זײַן שטערן; יעדן קאָנוווּלסיוון ציטער פֿון זײַנע פֿיס. זייערע בליקן פֿרעגן; שוין? שוין? אָדער צי וועט ער אויסהאַלטן ביז עס וועט זיך

ענדיקן די בלאָק־שפּערע? זייערע ציין, פֿאַרביסענע. פֿאַרהאַקטע. אויך ביי זיי פֿאַרלייגט עמיצער אַ פוס אויף אַ פוס. נאָר זיי וויסן: ער איז געווען דער ערשטער! יעדער פֿון זיי וויל יעצט אַז דער ערשטער זאָל נישט אויסהאַלטן. נאָך אים וועלן אויך זיי קאָנען אַרויסלאָזן אַ טראָפּן. ס׳וועט הייסן אַז דאָס איז פֿון ערשטן.

אויגן קוקן און פֿרעגן: שוין? שוין?

אַ קאַמף אויף לעבן און טויט. ניין ווילן ראַטעווען זייער לעבן מיטן טויט פֿון אַ צענטן. אַקייגן זיי צאַפּלט אַ לעבן, אַ געבונדנס אין אייגענע קרעמפּן, און וויל זיך נישט אויסלעשן.

אַ קאַמף צווישן טויט און לעבן. ביז דער טויט כאַפּט איבּ אַןביים האַלדז, דריקט. דריקט. נישטאָ מער קיין אָטעם. דער מענטש קוקט דעם טויט גלייך אין די אויגן. דער טויט קוקט צוריק צום מענטש גלייך אין די אויגן. אויגן קוקן צו אויגן. אויגן פֿרעגן צו אויגן: שוין?... שוין?...

— — שוין.

אַ שלווה נידערט אַראָפּ אויף זיין פּנים. ווי גאָטס האַנט וואָלט אַנגערירט אויף זיין שטערן. דאָס ברענענדיקע גיהינום פֿאַרלאָזט אים. ער ווייסט אפֿילו נישט ווו, דורך וועלכן אָרט, דאָס פֿייער איז אַרויס פֿון זיין גוף. די קרעמפּן לאָזן אָפּ, גלייכן זיך אויס אויף זיין פּנים. זיין גוף בלייבט שטיין לער און שטייף, ווי אַן אויסגעברענטער האָלץ־שפּאָן.

— שטובן־דינסט! שטובן־דינסט!

ער שטייט. אין זיינע אויערן קלינגט דער רוף. פֿון זיינע אויגן קוקן אַרויס ווייסע טויבן.

שטיל אין בלאָק. שטיל אין לאַגער. ערגיץ, צווישן די נאַרעס, האָט אַ שטובן־דינסט אַרויפֿגעשאַרצט דעם אַרבל אויף דער האַנט פֿון אַ העפּטלינג, אַ קוק געטון אויף דעם אויסגעברענטן נומער אין פֿלייש, און אַוועק צום שטיבל פֿון בלאָק־עלטעסטער.

שטיל אין בלאָק. שטיל אין לאַגער. שטובן־דינסט דרייען זיך אויפֿן רוקן פֿון ציגל־אויוון. הין און צוריק. בלאָק־שפּערע.

ב

אַ מענטש ליגט אויפֿן ציגל־אויוון.

לאַנג איז דער בלאָק, און לאַנג דער ציגל־אויוון. ליידיק און לער. בלויז אין דער מיט טיילט דער גוף פֿון אַ מענטש אַדורך דעם אויוון ווי אַ רייף.

ער איז פּערטיק.

זיין בויך — איבערגעוואָרפֿן אויפֿן אויוון. די הענט נידערן אַראָפּ אויף איין זייט פֿון אויוון, און די פֿיס אויף דער אַנדערער זייט. ער איז פּערטיק. מען וואַרט. באַלד וועט זיך עפֿענען ... ער איז צוגעגרייט ...

בלאָק־שפּערע.

ב

אַ מענטש ליגט אויפֿן ציגל־אויוון.

לאַנג איז דער בלאָק, און לאַנג דער ציגל־אויוון. ליידיק און לער. בלויז אין דער מיט טיילט דער גוף פֿון אַ מענטש אַדורך דעם אויוון ווי אַ רייף.

ער איז פּערטיק.

זיין בויך — איבערגעוואָרפֿן אויפֿן אויוון. די הענט נידערן אַראָפּ אויף איין זייט פֿון אויוון, און די פֿיס אויף דער אַנדערער זייט פֿון אויוון. די שטובן־דינסט האָבן אים צוגעגרייט. ער איז פּערטיק. מען וואַרט. באַלד וועט זיך עפֿענען דאָס טירל פֿון בלאָק־שטיבל. פּראַנצל, דער בלאָק־עלטעסטער, וועט פֿון דאָרט אַרויסקומען מיטן שטעקן.

ליידיק און לער. פֿון די נאַרעס, אויף ביידע זייטן בלאָק, קוקן העפּטלינגס ווי צוזאַמענגעדרוקטע עופֿות־קעפּ דורך דער דראָט־נעץ פֿון זייערע שטייגן. שטייגן — אויסגעשטעלטע לענגאויס די ווענט. פֿון אונטן ביז צום סופֿיט. פֿול — פֿול מיט עופֿות.

אַ מענטש ליגט אויפֿן אויוון.

פֿונדאַנען זעסטו נישט זיין קאָפּ. פֿונדאַנען זעסטו בלויז דעם נאַקעטן אונטערטייל פֿון זיין לייב; די אַראָפּגעלאָזענע הויזן, וואָס דעקן־צו אויף דער ערד די באָרוועסע פּיס־לעפֿל; די צוויי גריבער פֿון זיין נאַקעטן געזעס; צוויי לאַנגע פּיס־ביינער ווי לאַנגע שטרויען — געלע לאַנגע שטרויען.

מען וואַרט.

פֿון אָנהויב בלאָק דערנענטערט זיך דער בלאָק־עלטעסטער. דו הערסט דעם קריץ פֿון זיינע שטיוול־טריט. די ערד בוקט זיך צו זיינע פּיס. ער קומט־צו ביז צו דעם וואָס ליגט און וואַרט אויף זיין אָנקום; ער גייט אים פֿאַרביי, און דרייט זיך באַלד אויס, כּדי דער שטעקן אין זיין רעכטער האַנט זאָל אויסקומען אַקעגן דעם געלן נאַקעטן לייב. ער לאָזט אַ רגע פֿאַלן זיין בליק אויף דעם גוף ווי אין צירק דער צויבערער שטייענדיק פּנים־אל־פּנים מיט דער צוגעגרייטער זאַך פֿון וועלכע ער דאַרף באַווייזן אַ קונץ. ער הויבט באַלד צוריק אַרויף דעם בליק. ער קוקט זיך אַרום צו די אָנגעפּילטע נאַרעס, פֿון דער ערד ביז צום סופֿיט. ס׳איז זיין. זיין בלאָק. אַלע פּראָזשעקטאָרן פֿאַלן יעצט אויף אים. אַלע אויגן — צו אים געווענדעט. ער איז יעצט איינער אַליין אויף דעם ווייסן צירק־טעלער. ער, און די זאַך — דאָס מעדיום.

ער שאַרצט אַרויף דעם אַרבל אויף זיין האַנט. דער ווייסער שטעקן, אַן אויסגעצויגענער אין זיין פֿויסט. ער קוקט זיך בשעת מעשה אַרום. הויבט אַרויף די אויגן הויך. הויך. אויבן, אין די אויבערשטע נאַרעס, ווו די קעפּ רירן אָן אינעם סופֿיט: צי קוקן אַלע? צי איז נישט איין פֿלאַץ דאָרט לער?

פּראַנצל איז אַן עכטער דייטש. געסטאַפּאָ האָבן אים אַרויסגענומען פֿון אַ תּפֿיסה אין דייטשלאַנד, ווו ער איז געווען אַ לעבנס־לענגלעך פֿאַרמשפּטער, און אים באַשטימט אַלס בלאָק־עלטעסטער אין אוישוויץ. אַ, געסטאַפּאָ האָבן געוווסט וועמען אויסצוקלויבן. אַפּטמאָל, אַז עס קומען־אָן גרויסע טראַנספּאָרטן, מען דאַרף שנעל באַהערשן די לאַגע, רופֿן אים די ס.ס.־לייט מיט זיך צו דער באַן־ראַמפּע. אַ מומחה צווישן מומחים.

ער שאַרצט און פֿאַרבויגט דעם אַרבל פֿאַמעלעך. דער ווייסער שטעקן, אַן אויסגעצויגענער אין זיין פֿויסט. פּראַנצל האָט אים געבראַכט פֿון דער באַן־ראַמפּע, ווו ער האָט אים אַרויסגענומען פֿון דער האַנט פֿון אַ בלינדן. אַ גוטער שטעקן. צעבראָכט זיך נישט. צו וואָס דאַרף אַ בלינדער אין אוישוויץ אַ שטעקן? דער אויטאָמאָביל, אויף וועלכן מען האָט אים אַרויפֿגעוואָרפֿן, קאָן דעם וועג צום קרעמאַטאָריום.

אַ מענטש ליגט אויפֿן ציגל־אויוון.

וואָס האָט ער געקאָנט זינדיקן? אפשר האָט ער מיטאָג־צייט געקויפט ביי אַ שטובן־דינסט אַ פּאָרציע וואַסער־זופּ פאַר דער ברויט־פּאָרציע, און אָוונט־צייט, ביים אויסטיילן דאָס ברויט, האָט ער זיין פּאָרציע אַראָפּגעשלונגען? — אָבער ער האָט דאָך געוווסט וואָס עס דערוואַרט אים פאַר נישט אָוועקגעבן די פּאָרציע ברויט!

אפשר האָט ער געשטאָנעט אין בלאָק בשעת דער בלאָק־שפּערע? — אָבער ער האָט דאָך געוווסט וואָס עס דערוואַרט אים פאַר שטאָנען אין בלאָק!

וואָס האָט ער געקאָנט זינדיקן?

פונדאַנען זעסטו נישט דעם קאָפּ. פונדאַנען זעסטו בלויז דעם נאַקעטן אונטער־טייל. אָט איז ער — דער אַנטבלויזטער אונטער־טייל פון אַ מענטש! דער טייל פון גוף וועלכן דו האָסט אַממערסטן צוגעדעקט; דער טייל פון גוף וואָס איז ביי דיר אַמערסטן אינטים; דער טייל פון גוף וואָס איז געווען ווי דיין קדשי־קדשים — גאָט פון ליבע האָט דאָרט אַנטפּלעקט זיין פּנים צווישן די אויסגעשפּרייטע פליגל פון צוויי כרובים.

אָט איז ער — דער אויפגעדעקטער גוף־אונטערטייל פון אַ מענטש! ער ליגט אויפן ציגל־אויוון אין אַ בלאָק פון אוישוויץ.

גוף! ווער ביסטו?

צי האָסטו גוף, געהערט צו אַ מאַן אין זיין פרילינג, צעשטראַלט ווי אַ יינגער זון־גאָט אין פרימאָרגן פון חודש מאַי?

צי האָסטו, גוף, געהערט צו אַ מאַן אין דער צייט פון זיין פולער צעבליטקייט; אַ צעשפּילטער אַפּאָלאָ, צו וועמען פרויען־אויגן האָבן זיך געהויבן מיט תפילה אין האַרץ?

צי האָסטו, גוף, געהערט צו אַ מאַן — רייף ווי שטאַרקער וויין, קרעפּטיק־באַלאַדנט מיט כוח, ווי פולע שייערס אין סוף־זומער?

פונדאַנען זעט מען נישט דעם קאָפּ. פונדאַנען זעסטו בלויז זיין אויפגעדעקטן אונטער־טייל: געלע גריבער, חרובע אַנשטאָט די צוויי עפּל־העלפטן פון געזעס; און אַנשטאָט די צוויי פולע לעיק׳עס פון פיס־אויבערשענקלען — צוויי דינע, לאַנגע שטרויען, אָפּגערוקטע איינער פון אַנדערן. אַ ברייטער חלל. דער מענלעכער אייער־זאַק הענגט צווישן זיי אַראָפּ ווי אַ לאַנגע, ליידיקע בעטלער־טאָרבע, און די רויטע ציגל פון אויוון קוקן אַרויס פון צוויי זייטן.

אָט איז ער — דיין קדשי־קדשים! אויפגעריסן און געשענדעט! רויטע ציגל פון אוישוויץ־אויוון — אַנשטאָט דאָס לויטערקייט פון דער שכינה!

דער שטעקן הויבט זיך אַרויף: קוקט אַלע, — אַ קונץ! אַ שום אויגן־פאַרבלענדעניש. דער אַרבל איז אַרויפגעשאַרצט. קוקט: אָט ליגט פאַר אייך אַ לעבן. איאָ? באַלד וועט איר זען —

דער שטעקן מאַכט אַ ווייט־פליענדיקן לויף פון דריי־פערטל ראָד אין דער לופט. שניידט זיך אַריין אין די צוויי געלע געזעס־גריבער. בלייבט ליגן אויף דער מעטע!

די צוויי פיס גיבן זיך אַ טרייסל ווי אַן עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיי אַדורכגעלאָפן. נאָר יעדער פוס איז צוגעבונדן צום אייזערנעם האָק פון אויוון, אויף דער צווייטער זייט איז ווידער יעדע האַנט, באַזונדער, אָט־אַזוי צוגעבונדן.

אָט ליגט פאַר אייך אַ לעבן —

נאָך דעם צוואַנציקסטן מאָל — ווען אָט דער ווייסער שטעקן וועט צוקומען צו דער נאַקעטער מעטע — וועט נישט

לויטערקייט פון דער שכינה!

דער שטעקן הויבט זיך אַרויף: קוקט אַלע, — אַ קונץ! אָן שום אויגן־פאַרבלענדעניש. דער אַרבל איז אַרויפגעשאַרצט.

קוקט: אָט ליגט פאַר איך אַ לעבן. אַיאָ? באַלד וועט איר זען —

דער שטעקן מאַכט אַ ווייט־פליענדיקן לויף פון דריי־פּערטל ראָד אין דער לופט. שניידט זיך אַריין אין די צוויי געלע געזעס־גריבער. בלייבט ליגן אויף דער מעטע!

די צוויי פיס גיבן זיך אַ טרייסל ווי אַן עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיי אַדורכגעלאָפן. נאָר יעדער פוס איז צוגעבונדן צום אייזערנעם האָק פון אויוון, אויף דער צווייטער זייט איז ווידער יעדע האַנט, באַזונדער, אָט־אַזוי צוגעבונדן.

אָט ליגט פאַר איך אַ לעבן —

נאָך דעם צוואַנציקסטן מאָל — ווען אָט דער ווייסער שטעקן וועט צוקומען צו דער נאַקעטער מעטע — וועט נישט זיין מער קיין לעבן! דער אַרבל איז אויפגעשאַרצט. נישטאָ קיין שום אויגן־פאַרבלענדעניש. ביים צענטן מאָל וועלן די פיס מער נישט קיין דריגע טון. ביים פינפצעטן מאָל וועט דער קאָפּ־שאַרבן זיך ווידער אַ הויב טון, ווי אַן אויפגעוועקטער פון שלאָף. און שוין — אויס! דער געלער סקעלעט וועט דער נאָך ליגן אַן אויסגעליידיקטער. דאָס לעבן וועט שוועבן פון דרויסן, אין דער לופט, איבער אים. איר וועט עס זען! איר וועט עס זען!

אָט אַ קונץ פון אַ ווייסן שטעקן!

אַ שטעקן וואָס האָט באַגלייט, אונטערגעשפּאַרט, און געפירט אַ מענטשלעך לעבן ערגיץ אויף אַן אַנדערער וועלט. אָט אַ קונץ פון אַ שטעקן! קיין שום אויגן־פאַרבלענדעניש. דער אַרבל איז אויפגעשאַרצט.

נאָר אַלע ווייסן אַז דאָס איז פאָרט אַן אויגן־פאַרבלענדעניש! ווייל אין יענער רגע, ווען אָט דער גוף האָט געשטאַנעט אין בלאָק בשעת דער בלאָק־שפּערע — איז דאָס לעבן פון אים אַרויס. נישט יעצט. דעמאָלט. דעמאָלט. ער האָט עס געפילט נאָך דעמאָלט. ער האָט עס געוווּסט. אַלע האָבן עס געוווּסט.

אָט ליגט פאַר איך אַ לעבן. פונדאַנען זעסטו נישט זיין פּנים —

לעבן! לעבן! ווער ביסטו?

צי האָסטו געהערט צו אַ נייעם אויפגייענדיקן זיגמונד פרויד?

צו אַן איינשטיין?

אַ סאַלק?

פונדאַנען זעט מען נישט זיין קאָפּ. פונדאַנען זעט מען בלויז זיין נאַקעטן אויפגעדעקטן אונטער־טייל.

זאָג, לעבן! געבונדנס אויפן ציגל־אויוון אין אוישוויץ — ווער ביסטו געווען?

זאָג, דו איינשטיין, פון דרויסנדיקער וועלט! צי וואָלסטו דיך געקאָנט איינהאַלטן און נישט שטאַנען בשעתן „בלאָק־שפּערע" אין אוישוויץ?

זאָג, דו פרויד, פון דרויסנדיקער וועלט! ווען דו וואָלסט נישט באַצייטנס אַנטלאָפן, צי וואָלסטו נישט יעצט געלעגן אַ געבונדענער מיט אַראָפּגעלאָזענע הויזן אויפן ציגל־אויוון פון אוישוויץ?

לעבן! לעבן! ווער ביסטו?

פון די נאַרעס, אויף ביידע זייטן בלאָק, קוקן העפטלינגס ווי צעזאַמענגעדריקטע עופות־קעפּ דורך דער דראָט־נעץ פון זייערע שטייגן; שטייגן אויסגעשטעלטע לענגאויס די ווענט. פון דער ערד ביז צום סופיט — אַ מענטש ליגט אויפן ציגל־אויוון.